

UN CUVÂNT „NELEGITIMAT“ ÎNCĂ DE DICȚIONARELE LIMBII ROMÂNE: *MULINOLOGIC*, -Ă

Alexandru METEA

(Universitatea de Vest din Timișoara)

Este, astăzi, un lucru evident, pentru orice cercetător al vocabularului limbii române, că, în momentul de față, limba engleză ocupă un loc tot mai important — după cum au demonstrat Georgeta Ciobanu¹ și Mioara Avram² — ca sursă principală a neologismelor românești, după ce, o lungă perioadă de timp, acestea au venit mai ales din limba franceză și din limba latină clasică, împrumuturile latino-romanice reprezentând, în statisticile lexicale, aproximativ 60%.

În ciuda acestei noi orientări, credem că rolul limbii franceze încă nu s-a încheiat, atât pentru că originea comună facilitează adaptarea neologismelor din limba-soră, cât și datorită faptului că limbajul tehnico-științific internațional este preponderent greco-latin și este preluat mai ales prin filieră franceză.

În anul 1999, Complexul Național Muzeal „Astra” din Sibiu a obținut, prin programul Euroart, finanțat de Uniunea Europeană, fonduri pentru restaurarea complexului de mori cu roți orizontale de la Rudăria, județul Caraș-Severin. Este vorba de 22 de mori cu ciutură, de la mijlocul secolului al XIX-lea, de pe Valea Rudăriei, afluent al Carașului, care pun în lumină excepționala inventivitate și abilitate „inginerească” a creației tehnice populare românești și au devenit, astăzi,

¹ *Anglicisme în limba română*, Timișoara, Editura Amphora, 1996.

² *Anglicisme în limba română actuală*, București, Editura Academiei, 1997.

un valoros complex de instalații țărănești de morărit intrat în circuitul turistic internațional³.

Păstrate *in situ*, aceste mori cu ciatură sau făcaie — *făcaie* este consemnat în DLR, tom II, partea a doua, p. 3-4, cu 3 sensuri apropiate, legate de arborele sau fusul vertical al unei pietre de moară, cu etimologie necunoscută, deși pare derivat cu suf. instr. -ău din tulpina *făc-*, care se întâlnește și în cuvintele *făcăi*, *făcăli*, *făcălui* și *făcăleț* — poartă denumiri, pe care le consemnăm pentru cei care studiază toponimia acestei zone: *Moara din Țarină*, *Moara de la Podul Ilochii*, *Băniana*, *Vlăgioanea*, *Brușoanea*, *Lăiața*, *Micloșoanea*, *Frizoanea*, *Maxinoanea*, *Vamulea*, *Hămbăroanea*, *Popeasca*, *Prundulea*, *Firiz*, *Pățoanea*, *Îndărătnica de la Perete*, *Bățolea*, *Îndărătnica dintre Râuri*, *Trăiloanea*, *Viloanea*, *Roșoanea*, *Moara de la Tunel*. Morile hidraulice cu roată orizontală din această zonă alcătuiesc o rezervație culturală unică în lume, ceea ce explică inițiativa conservării ei și semnalarea existenței acestor monumente ale culturii românești tradiționale la intersecția drumului județean Moldova Nouă–Iablanița cu cel local spre Rudăria printr-un indicator „Spre rezervația mulinologică”, sintagmă care include cuvântul care face obiectul cercetării de față.

Industria morăritului este străveche la români și a impus folosirea unor termeni adecvați. Din latină a fost moștenit *moară* (< *mola*). Din *moară* au fost create *morișcă* (cu suf. -ișcă), *morișoară* (cu suf. -ișoară), *moriță* (cu suf. -iță) și *morar* (cu suf. -ar), iar din *morar*: *morăraș* (cu suf. -aș), *morăreasă* (cu suf. -easă), *morărel* (cu suf. -el), *morăresc*, -*ească* (cu suf. -esc), *morărește* (cu suf. -ește), *morări* (cu suf. -i), *morărie* (cu suf. -ie), *morăriță* (cu suf. -iță), la care se adaugă *morăreală* și *morărit*, care provin din *morări* (derivat cu suf. -eală, respectiv prin conversiune) și *morișcuță* (*morișcă* + suf. -uță).

Deși familiile celor două cuvinte sunt destul de consistente, ele nu includ decât un singur adjectiv: *morăresc*, -*ească*. Atașarea lui la substantive ca *zonă*, *rezervație*, *sit*, *ansamblu* ar fi condus la îmbinări nefericite: *zonă morărescă*, *rezervație morărescă*, *sit morăresc* sau *ansamblu morăresc*, ale căror sensuri ar fi trimis spre *morar* și nu spre *moară*, sintagme foarte departe de a sugera că este vorba de ceva cu totul aparte nu numai pentru un meșteșug tradițional românesc, ci și pentru patrimoniul culturii universale.

³ Vezi C. Bucur, *Un valoros complex de industrie populară – morile cu ciatură de pe apa Rudăriei*, în „Analele Banatului. Etnografie”, vol. 1, Timișoara, 1981, p. 217.

Combinăția *rezervație* (neologism) + *mulinologic* servește tocmai pentru a sublinia cele două aspecte semantice arătate mai sus.

Mulinologic, -ă adj. este o creație internă, după modelul limbii franceze, în care corespondentul rom. *moară* este *moulin*. *Grand Larousse Encyclopédique*, VII, 1963 și *Encyclopedia Universalis*, XV, Paris, 1963 nu consemnează nici pe *moulinologique*, nici pe *moulinologie*, nici pe *moulinolog*, deci cuvântul românesc, absent în toate dicționarele noastre (DLR, MDA, DEX, MDN, LTR), nu este un împrumut din limba franceză.

Mulinologic, -ă este creat în limba română după modelul unei serii bogate, care cuprinde nu mai puțin de 74 de cuvinte, caracteristice limbajelor specializate, de tipul *farmacologic*, *ginecologic*, *psihologic*, *lexicologic*, *toxicologic*, *metodologic*, *ideologic*, *geologic*, *arheologic*, *teologic*, *neologic*, *balneologic*, *grafologic*, *morfologic* etc.⁴ Celor mai multe dintre ele le corespund, în limba de origine, substantive care denumesc profesiunea, de tipul *farmacolog*, *ginecolog*, *psiholog*, *lexicolog*, *toxicolog* etc. sau substantive construite cu suf. -ie, cum sunt *farmacologie*, *ginecologie*, *arheologie*, *teologie*, *toxicologie*, *grafologie*, *morfologie* etc.

„Inventarea“ adjectivului *mulinologic*, -ă este în acord cu sistemul morfologic al limbii române, grafia și pronunțarea nemaiașintind decât foarte vag de fr. *moulin* și este, în mod firesc, dar și indirect, un omagiu adus celor care au făcut un substanțial efort financiar pentru conservarea acestor originale mori puse în mișcare de forța apei.

Patrimoniul nostru cultural rămâne astfel păstrat pentru viitorime, iar limba română s-a îmbogățit cu un cuvânt nou: *mulinologic*, -ă, pe care l-am înregistrat în presă: „Recent, în localitatea Eftimie Murgu, jud. Caraș-Severin, a avut loc inaugurarea, după restaurare, a Rezervației *Mulinologice* (s. n.), ocazie cu care

⁴ Vezi lista completă în *Dicționar invers*, București, EA, 1957, p. 221.

s-a lansat pliantul turistic și a avut loc premiera unui film documentar⁵; „Porțiunea pe care se întinde Rezervația *mulinologică* (s. n.) este de 2,5 km⁶”.

Ni se pare firesc ca, în viitor, sub atracția lui *mulinologic*, -ă, să înregistrăm și apariția unor cuvinte noi ca *mulinolog* și *mulinologie*.

⁵ O. Z., *Astra Sibiu a salvat morile cu ciutură de la Rudăria*, în „Adevărul”, București, nr. 3224, 21 februarie 2001, p. 4.

⁶ Nicolae Dolângă, *Morile de pe Valea Rudăriei*, în „Renașterea Bănățeană”, Timișoara, nr. 3373, 6 martie 2001, p. 7.